

I DETTE NUMMER:

RAGNAR S. GRUDE

skriver om kapitulasjonsavtalen, dens årsak og virkning. Skribenten vil være kjent som «dreperen» av «Elverumsfullmakten».

SIDE 2

TIL RIKTIG TID

kommer Inger Cecilie Stridsklevs bok, «M/S Heklas forlis», hvor hun beretter om eksplosjonskatastrofen ved Florø, der bl.a. 10 varetektfengslede «landssvik»-mistenkte omkom. En aktuell bok foran fredsprisutdelingen den 10. desember. **SIDE 3**

RØDE KORS HJELPEKORPS

var en betryggende kamouflasje for militante grupper i Norge. Les vår beretning på

SIDE 5

VETERANER HAR VÆRT PÅ TUR

til Baltikum, hvor de også hadde en minnestund for våre falne ved det norske minnesmerket. Reportasje på

SIDE 4

I DETTE NUMMER

finner du forøvrig litt av hvert for alle som ønsker seg et mer differensiert bilde av dagens situasjon, enn det er mulig å gjøre ved bare å lytte til de etablerte mediers øredøvende «enten eller».

MENNESKETS VERDIGHET

Av E. L., Oslo

- Livet forekommer meg å være en søken etter ens egen oppfatning av sannhet, etter ens egen virkelighet. En søken etter stadig mer klarhet, mer lys. En forberedelse. En bro over til neste tilværelse, uten at tilværelsen på dette plan skal fornektes.

Det setter tankeprosesser i gang - ut fra ens egne forutsetninger, ut fra ens egen begrensede evne til tenkning. Jeg visste nå at lidelse hadde en hensikt i mitt liv, og at intet er tilfeldig.

Disse tankevekkende ord er skrevet av Ferdinand Finne i hans bok, «Veien blir til mens du går».

Kjell Fjørtoft har nylig utgitt en bok som han har kalt «Oppgjøret som ikke tok slutt». Denne boken ble av Per Egil Hegge anmeldt i Aftenposten 11. juli 97. Per Egil Hegge betegner boken som et amatørverk på et område hvor fagmiljøene setter umåtelig liten pris på at legfolk blander seg inn, og nå er det på tide å la denne formen for historie få en slutt.

Etter enhver krig er det som oftest seierherren som skriver historien. I løpet av de siste 50 år har det innen

fagmiljøene også fremkommet opplysninger, som burde tilsi en mer forsiktig og nøktern omtale av nevnte bok. På mange vil derfor betegnelsen «amatørverk» virke en smule arrogant, lite vitenskapelig og også noe avslørende for bokanmelderen.

Kjell Fjørtoft er journalist, filmskaper og fotograf, og er en av våre fremste dokumentarforfattere, skriver Gyldendal Forlag i sin omtale av forfatteren. Videre, bl.a.: Fjørtoft har fått tilgang til hittil hemmeligholdte og upubliserte opplysninger om landssvikoppgjøret og forteller om rystende sider ved norsk rettshistorie. Han hevder at de såkalte landssvikerne stod til rette for en norsk domstol som ofte anså graden av forbrytelsen og straffeskyldighet som underordnet, og som i praksis dømte dem på grunnlag av deres politiske oppfatning.

Her hitsettes et par avsnitt fra denne boken:

«På initiativ av professor Arne Næss, cand. jur. Erik Rinde og magister Herman Tønnesen gjennomføres det en omfattende sosiologisk undersøkelse (I 1947/48 - Red. anm.) blandt jurister fra Oslo for å finne ut hvilke standpunkter de har til landssvikoppgjøret. Undersøkelsene har pågått helt i det stil-

Forts. side 6

Overlege Lunde ønsket seg Stalinmetoder:

Ville anbringe «landssvikere» i psykiatriske anstalter

Av K. B. S.

Noen måneder etter kapitulasjonen i 1945 arrangerte Mentalhygienisk forening et større åpent møte i Bergen.

Foredragsholder var overlege Lunde ved Valen psykiatriske sykehus.

Emne: «Sinnslidelser under okkupasjonen».

Det hele ble en grotesk forestilling, hvor publikum fikk inntrykk av at møtet ble arrangert for å piske oppstemningen til krav om masseanbringelse av de såkalte «landssvikere» i åndssvake- og sinnssykeanstalter. En kopi av den kommunistiske praksis i Sovjet, hvor politiske motstander ble innesperret i psykiatriske sykehus.

I lokalpressen kunne lesere finne dette utdrag av overlege Lundes foredrag:

- Taleren nevnte eksempler på quislingenes mentale tilstand, de senile og alderdoms svekkede, som f.eks. Sinding og Hamsun.

Quislingene var et minus i samfunnslegemet. Han nevnte forbyrterne, der gruppen var stor, og de mange åndssvake, som hadde en fantastisk sjanse. (Underforstått til makt! (Red. anm.)) Til denne gruppe hører også frontkjemperne, tyskertøsene og hirden. Og endelig psykopatene.

Hvis vi hadde hatt psykopatanstalter og sykehus tilstrekkelig for sinnslidende, og tilstrekkelig med åndssvakeskoler, da ville elendigheten vært unngått.

Sett på denne alvorlige bakgrunn er det ikke rart at Mentalhygienisk forening bygges ut til en folkebevegelse. Man er gått igang med et stort vitenskapelig apparat, knyttet direkte til landssvikerne, sa overlege Lunde.

Noen uker etter foredraget var aktiviteten stor for å få frem en folkebevegelse, men plutselig ble det ro om det hele, og ingen hørte mer til de storslåtte planer.

Et avisinnlegg var nok en av årsakene. I dette ble det stilt spørsmål om overlege Lunde hadde en slik god nasjonal holdning, som han gjennom foredraget hadde gitt inntrykk av.

Det ble skumlet om selvskapelighet med tyske offiserer, og annen «styggdom».

Hovedårsaken var likevel at, samtidig med arbeidet i Mentalhygienisk forening, hadde justisdepartementet satt ned en komité som drev

sammenlignende mental forskning blant de såkalte «landssvikere». Dr. med. Gabriel Langfeldt var formann. Legen som ble internasjonalt herostratisk kjent for diagnosen «varige svekkede sjelsevner» hos Hamsun.

Hensikten var å bruke resultatet i en omskolering av fangene, men arbeidet ble hurtig stoppet da det etter hvert viste seg at «landssvikkerne» var for intelligente.

Det oppsiktsvekkende resultat ble holdt hemmelig for befolkningen, da det jo gikk på tvers av den offentlige kampanje som gikk ut på å stemple «landssvikerne» som undermålere og psykopater. En melding om «fias-koen» ble sendt overlege Lunde.

Hva med frontkjemperne? Den «verste gruppe». Gjalt resultatet også disse?

Ja, da, - frontkjemperne lå i gjennomsnitt langt over vanlige norske rekrutter når det gjalt intelligensnivået. Det var også konklusjonen som kunne trekkes av rapporten som overlege Frøshaug ved Ilebu fangeleir offentliggjorde i det engelskspråkelige medisinske tidsskrift INDEX MEDICUS i 1947.

Årsak og virkning

Norge ble okkupert 9. april 1940. Det var flere årsaker til at okkupasjonen kunne gjennomføres: 1) England og Frankrike ønsket en tysk besettelse av landet vårt, 2) og den helt meningsløse, dårlige beredskap, som ikke ga forsvarsvillige nordmenn anledning til motstand. Et resultat av et styre som besto av "DE BRUKNE GEVÆRS MENN" Virkningen uteble ikke." Denne ble følgende:

Den 10. juni 1940 kapitulerte Norge overfor Tysklands besettelsesmakt. Konge og regjering "trakk seg ut av landet" i god tid før en oberstløytnant fikk oppdraget med å underskrive den uunngåelige forsmeldelse.

Okkupasjonsavtalen er detaljert, og omfatter vel det meste av hva man den gang forbandt med krigsførsel. Avtalen kan leses i sin helhet annet sted her i bladet.

Brudd på denne kapitulasjonsavtale ville bli/være en årsak til, at Tyskland ville kunne begå "virkningsfulle" straffetiltak mot Norge og det norske folk. Krigslovene kunne tas i bruk i hele sin bredde. Med andre ord: Enda en årsak- og virkningssak. Det er naivt å tro at sivile mennesker kunne oppetre/framtre i den uniformerte norske soldats sted. Enhver antydning til "uniformering" bare med f.eks. et armbind, ville bryte med den totale kapitulasjonsregler. Å ty til våpenbruk i sivil, begå andre anslag som hadde "fiendtlig karakter", var et brudd på inngått kapitulasjonsavtale. Det er nok å lese paragraf 1. i avtalen av 10. juni 1940 for å forstå dette. (Franktirerloven).

I krig er alt man kan påføre skade med, å anse som våpen. Det som kunne ha stått i denne avtalen, men som ikke er nevnt, finner man i de internasjonale krigsartikler.

Her kan vi lese om hva som strider mot vedtatt avtale, og som gir en okkupert

Av Ragnar S. Grude

grunnlag til å sette i verk represalier, - som også er lovbestemt ved internasjonale avtaler.

Sommeren 1940 ble kapitulasjonsavtalen i store trekk respektert. Den jevne nordmann var vel, egentlig, satt sjakk matt. Og de fleste vil vel si at tyskerne "var snille" okkuperter. Bare et fåtall nordmenn gjorde annet enn å "bite nederlaget i seg og knytte nevene i bukselommene". Svært mange lot forargelsen gå utover regjeringen Nygaardsvold i London, som hadde stukket fra oss i nødens og farens stund. Regjeringens opphisselsespropaganda ble ikke bare godt mottatt her hjemme. Men det provoserte nok okkupasjonsmakten at den regjering som ved stedfortreder, oberstløytnant Roscher Nielsen, hadde inngått en avtale som var noe mer enn en militær kapitulasjonsavtale, etterhvert tok til med slik propaganda. Og denne ble mer og mer virksom. Ja, så virksom, at tyskernes represalier ble mer enn følsomme. Det også for/mot alle dem som respekterte den inngåtte avtale av 10. juni 1940.

Man fikk se VIRKNINGSFAKTOREN av EN ÅRSAK... atter en gang.

Utover i krigens løp fikk man oftere og oftere føling med hardere og hardere represalier. ÅRSAK OG VIRKNING ble enslags krigføringsmetode, hvor den sivile borger, den aktive som den passive i aksjons-sammenheng, fort kunne bli et "virkningsoffer" etter en utfordrende årsak. La oss tenke oss en sabotasje på en jernbanelinje f.eks. Eller en telefonlinje. En enkelt kunne den gang lett sette bl.a. lys og telefon ut av funksjon. Denne ene person kunne være årsak til en gruffull virkning: Flere personers liv og helse.

Ettersom krigen hardnet

til på alle fronter, tålte okkupanten mindre og mindre av den sivile befolkning, uansett om den kalte seg "hjemmefront", "gutta på skauen" e.a. Bruddet på avtalen fikk i sum en meget høy pris. Den hadde ikke noen uttelling på sluttresultatet for Norges vedkommende, som noen ynder å påstå, men i kampens hete tenkte nok ikke de medvirkende slik. Akkurat disse trodde jo at det var de som vant krigen, - og glemmer at "DE ALLIERTE" også okkuperte Norge 1945. Jeg for min del skulle gjerne ha sett, at mange av dem som i april dagene "dro seg unna" krigstjeneste og var svært raske med å søke tyskerarbeide, da hadde inntatt en annen holdning. DEN kom først i juni 1941, da tyskerne gikk til angrep på sin tidligere forbunds-felle, SOVJET-UNTONEN, som nok hadde plenty "forbundsfeller" her i Norge også... Kanskje en årsak til at at nettopp disse "svikerne" omkring 9. april opptrådte som de gjorde. De gikk ganske snart (innen 20. april 1940) på mitt hjemsted i Aurskog igang med lem-mespikring for tyskerne på Kjeller flyplass ved Lillestrøm. Likeså innredninger for forlegningsbruk på Romerike. Disse "bistod med råd og dåd" til fienden, endog før krigen fra tysk side var avsluttet i Norge 10. juni 1940.

Kunne det verre gjøres? Disse "horder", som slik gjorde en kombinasjon av en tysk-sovjetisk krigstjeneste - de var jo bundsføvdante i deres øyne, - de ble aldri tiltalt og straffet for noen ting. Disse ble endog fritatt med full honnør, om ordet kan brukes. Også et eksempel på hvordan forbundet Tyskland-Sovjet fra 1939 kunne ha en slags landssvikersk virkning på en del nordmenn, som har gått over i historien som de *meget gode sådanne*.

AVSKRIFT AV KAPITULASJONSAVTALEN

Trondheim, den 10.06.1940.

Mellom den tyske overkommando i Norge - representert ved oberst i Generalstaben Buschenhagen og den norske overkommando - representert ved oberstløytnant i Generalstaben Roscher Nielsen er idag sluttet følgende **avtale**:

I betraktning av den tapre holdning som den norske 6. divisjon har vist, innrømmes de følgende ærefulle betingelser for å legge ned våpnene:

§ 1. Alle de norske stridskrefter legger våpnene ned og forplikter seg til ikke å gripe til våpen igjen mot Det tyske Rike eller dets allierte så lenge den nå pågående krig varer.

§ 2. Den norske overkommando utleverer straks de tyske krigsfanger som er i dens varetakt samt en liste over tyske sårede og fanger som måtte være brakt ut av landet.

Den tyske overkommando overtar oppsynet over de tyske og allierte sårede. Sykebehandlingen overtas av ansvarlige norske institusjoner.

§ 3. Den norske overkommando sørger for at alle våpen legges ned og overleveres sammen med alle militære transportmidler til lands og til-sjøs, forråd av ammunisjon, materiell, brenselstoff, smøreolje, bilringer og sprengstoff i ubeskadiget stand. Forråd som ikke kan overleveres skal det gies en fullstendig fortegnelse over, likeledes over alle fartøyer over hundrede tonn.

Den tyske overkommando forplikter seg til å frigi de transportmidler som er nødvendig for befolkningens forsyning, og over disse skal der settes opp en fullstendig og utvetydig liste.

§ 4. Etter utlevering av de tyske krigsfanger, samt våpen og militærutstyr, vil den

tyske overkommando tillate offiserer og underoffiserer og menige som ikke er yrkesmilitære å vende tilbake til sine hjemsteder. Yrkesmilitære har valget mellom å gi sitt æresord på ikke mer å kjempe mot Det tyske Rike eller dets allierte i denne krig, eller ærefullt krigsfangenskap. Offiserene får beholde sine personlige våpen.

§ 5. Den norske overkommando skal straks gi den tyske overkommando en fullstendig fortegnelse over alle utførte kamphindre f.eks. land- og sjøminer, sperringer, forberedte sprengninger, også de som er utført av allierte tropper med skisse over hvor de ligger, samt en skisse over alle sambandsmidler (ledningsnett og radio m.v.).

Den norske overkommando skal stille til rådighet for den tyske overkommando i dens område forhåndenværende fartøyer og andre redskaper som trenges til å fjerne kamphindre til lands og til sjøs som er nevnt i forrige avsnitt.

Den norske overkommando sørger for at flyplassene Bardufoss og Skånland snarest settes i brukbar stand.

Den norske overkommando skal videre straks avholde seg fra å bruke de forhåndenværende sambandsmidler til å kommunisere med utlandet, og sørge for at det heller ikke gjensivile myndigheter eller privatpersoner finner sted noen radio-, telefon- eller telegrafkorrespondanse med de stater som Det tyske Rike er i krig med.

Grenseforbindelsen med Sverige og Finland opprettholdes i det omfang de økonomiske forhold krever det.

§ 6. På forlangende og mot vederlag stiller den norske overkommando til rådighet for den tyske overkommando sjøtransport-

Forts. side 6

FOLK og LAND

UAVHENGIG AVIS

Ansv. redaktør:
KJELL BLICH SCHREINER

Adresse: Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo.

Redaktøren treffes etter avtale.

Abonnement: Pr. år kr. 160,- (i omslag kr. 200,-, utland kr. 240,-).
Giro: Post 0808.5164504. Blank 6063.0501248

Abonnement (10 nummer i året) løper til det oppsies skriftlig.
Annonser forskuddsbetales med kr. 2,- + m.v.a. pr. spalte mm. Minstepris kr. 100,-

Utgever: A/S HISTORISK FORLAG
ISBN 0802-9652

FORBUD - FOR HVEM?

NÅ er det gjort. Nobelkomiteen har tatt sitt valg. Vinnerne av årets fredspris er gjort kjent i massemedia. Ennå gjenstår overrekkelsene av gjeve diplomer og fete sjekker, - og ikke minst svulstige taler om fred, krig og krigsvåpen, ispedd krav om internasjonale lover og forbud. Det skjer 10 desember.

Innholdet kjenner vi.

Vi har hørt samme «leksa» tidligere.

Det var i mellomkrigstiden da det ble marsjert under flammene fra tyrifakler, mens «Internasjonalen» lød kraftfullt fra «Rød ungdoms kor».

Lover og overenskomster ble undertegnet og alt var fryd og gammen.

Så kom 2. verdenskrig.

Og som under tidligere kriger ble alt som var sagt og skrevet glemt.

Først ved krigsslutt kom seierherrene, de allierte, til å erindre avtalene som var inngått, og straks fikk de det travelt med dommer og avstraffelser av «krigsforbryterne» blant de beseirede.

Ennå idag, over 50 år siden kapitulasjonen, pågår rettsakene, mens egne skjenselsgjerninger forbigås i taushet.

Inger Cecilie Stridsklevs bok, «M/S Theklas himmelferd», som vi anmelder i dette nummer, tar opp denne urettferdighet, og beretter om de soleklare brudd på folkeretten som ble begått også i vårt land.

Boken kommer i rett tid, - og burde så visst overrekkes deltakerne under fredsseremonien i Aulaen 10. desember.

HJELPEORGANISASJONEN FOR KRIGSSKADEDE

FRONTKJEMPERE OG FALNES EFTERLATTE

Postboks 1407 Vik, 0115 Oslo
Postgiro 0806 5180708

Hjelp oss å hjelpe

Med dette nummer av avisen følger en postiroblankett til Hjelporganisasjonen for krigsskadede som vi så inntrengende vi kan, ber deg om å benytte.

Nepppe noen i vår generasjon her i landet har deltatt i hardere kamper og med større tap enn våre krigsfrivillige på østfronten.

De som er blitt invalidisert og som noen vil si; helsemessig ødelagt for livet, har det ikke lett. Ikke minst fordi de er utelukket fra den offisielle omsorg som ellers blir krigsinvalider til del.

Med invaliditet følger dessverre også med årene ytterligere belastninger. Helsetilstanden blir generelt mer nedsatt enn hos andre og

M/S Theklas himmelferd

En katastrofe myndighetene ville vi skulle glemme

Av Kjell Blich Schreiner

Inger Cecilie Stridsklev:

«M/S Theklas himmelferd».

Snøhetta Forlag A/S

144 sider. Pris kr. 218.-

I de første fredsdager 1945 befant jeg meg som arrestant i en gjennomgangsleir i Svelgen, - et industristed nær Florø.

Her ble de fleste av «landssvik»-fangene i Sogn og fjordane samlet, før de ble sendt videre til andre leirer.

Som fylkets ungdomsleder siste året av okkupasjonen kjente jeg de fleste av fangene i leiren, og ble sjokkert og innerlig harm da jeg blant disse møtte forgråtte og livredde barn i alder 12/13 år fra Småhirden.

Leirsjefen var lite villig til handling, da jeg bebreidet ham den fremferd han viste ved å godta tvangsplassering av småbarn i en piggrådleir, der eneste føde var ramsalt sild, og hvor bevegde vakter løp omkring, skrek og herjet. Etter hans bemerkninger om jødebarner i Hitlers konsentrasjonsleirer, fikk jeg likevel lov til å ringe politimesteren i Florø, som var den ansvarlige. Han la på røret.

Politimesteren skulle noen måneder senere bli den ansvarlige for en handling av annen grusom art.

En fange i leiren, Oliver Fagerheim, kom fra Hornindal. Hans sønn på 17 år var også fengslet. Eneste grunn var medlemskapet i Nasjonal Samling ungdomsfylking, (NSUF) og noen måneders tjeneste i bedriftsvern. Jeg hadde ofte beundret ham. En av toppene i Ungdommens vinterleker

ble arrangert hvert år. Kjekk, snill særdeles hjelpsom. Etter min oppfatning ville han nok bli løslatt en av de nærmeste dager.

Jeg tok sørgelig feil.

Familien så ham aldri igjen.

I september samme år fant jeg ham på listen over omkomne under M/S Thekla-eksplosjonen ved Florø. En katastrofe som krevde 19 menneskeliv, deriblant 10 av fangene jeg hadde vært sammen med.

I nærmere femti år var ulykken glemt, til den utrettelige lege og forsker, Inger Cecilie Stridsklev, fattet interesse og begynte å grave i stoffet. Det var ikke meget hun fant i avisene, og til sin store overraskelse oppdaget hun at ulykken var «forsvunnet» fra alle arkiver og publikasjoner om landssviksaker. Ja, selv referatet fra den norsk allierte undersøkelseskommissjon og den militære forhørsrett var sporeløst vekke, Inger Cecilie Stridsklev ga seg likevel ikke.

Hun identifiserte båten og besøkte hjembyen Haren i Tyskland der hun snakket med etterlatte etter mannskapet og andre med kjennskap til skipet. Hun reiste også til Vestlandet hvor hun fant frem til etterlatte etter de mange norske omkomne, og hun gransket bygdebøker og andre kilder i jakten på den fullstendige historie.

Nå er det blitt bok av det hele.

«M/S Theklas himmelferd» heter den, og er utgitt på det lille, men seriøse, Snøhetta Forlag A/S på Lesja.

En vakker bok, et minneskrift over menn vi ikke har lov til å glemme. En bok hvor forfatteren skriver alt som har betydning for historien, men hvor hun lar de etterlate selv snakke ut om tragedien. En nødvendig bok, da den er det eneste dokument som kaster lys over en sak myndighetene ville vi skulle glemme.

Takket være forfatteren, Inger Cecilie Stridsklev, og hennes forlag, er det ikke lykket.

Boken, «M/S Theklas himmelferd», er rikt illustrert, med bl.a. portretter av de omkomne. Den har dessuten et omfattende kilderegister.

Skaff deg boken, - og gråt med oss andre.

DE OMKOMNE VARETEKT-FANGER

Sverre Aasen, Førde,

Leif Stavøstrand,

Svanøybukt,

Ola Fagerheim, 17 år.

Hornindal,

Mikal Rognes, Hornindal,

Bjørn Lem, Måløy,

Jakob Hellevik, Sandane,

Olav Djupevik, Balindbotn,

Annianis Kongsvoll, Stord,

Ingolf Hagevik, Måløy og

Ole Frislid, Hornindal.

senskader i form av nerveskader er en ytterst alvorlig belastning

Vi er meget takknemlige og glade for den solidaritet og omsorg som dette blads lesere alltid har vist. Den støtte som er blitt ytet er av større betydning enn vi til vanlig forestiller oss og takknemligheten er stor.

Problemet vårt er allikevel, vi må si det rett ut:

Vi får gjort så alt, alt for lite fordi våre midler er små.

Vi appellerer derfor til hver enkelt: Vær med oss å hjelpe. Benytt den medfølgende postgiroblankett.

På forhånd: **Hjertelig takk!**

Amund Enger

Oslo, nov. 1997
Eivind Saxlund

*På gjengrodde stier:***VETERANTUR TIL BALTIKUM 1997****Ved en av dem**

Under mottoet «På gjengrodde stier» foretok i sommer en gruppe tidligere krigsdeltagere fra SS-Panzerregiment «Norge» (Nr. 23) sammen med andre interesserte en reise tilbake i tiden til steder i Estland og Lettland, der regimentet, som en del av 11. SS-Panzerdivision Nordland, sammen med bl. a. den estniske 20. Divisjon, deltok i noen av de bitre kampene i krigens slutfase.

I egen buss med nesten 30 deltagere gikk turen sjøverts via Helsingfors og videre til Tallinn i Estland. Etter en hurtig rundtur i Tallinn første dag, med besøk i den gamle bydel med sine mange bevarte middelalderbygninger, slott, rådhus etc. gikk turen med raske forflytninger til Pärnu ved Rigabukten og til den lettiske hovedstaden Riga, som ble utgangspunktet for en dagstur til Kurland.

Kampene i Kurland (gjerner kalt de seks kurlandsslagene) sitter ennå dypt i minnet hos dem som deltok. I Oktober 1944 ble ca 550 000 mann omringet av russerne her ute (det er nesten det dobbelte av styrken ved Stalingrad). Seks ganger gikk russerne til massivt angrep for å tvinge forsvarerne i kne. Seks ganger ble de avvist. For å illustrere det: I det andre slaget var

det avdelingene fra Danmark og Norge som fikk bære tyngden av angrepet. Med 2000 kanoner og store flystyrker hamret russerne løs fra klokken 0600 til ved middagstider. Derefter gikk de til storm mot de sterkt desimerte forsvarerne med 45 infanteridivisjoner og tre panserkorps støttet av fly. Men Kurlandsarmeen holdt stand. Den ble aldri beseiret og kapitulerte først den 9. mai 1945 - dagen etter at ilden hadde opphørt i resten av Europa.

Et iøyenfallende trekk ved minnesmerkene i de lettiske og estniske områdene vi besøkte, var de enormt anleggene med kolossalstatuer etc som kommunistene hadde reist over sine falne. En stridsvogn (helst en T-34) på sokkel er også en typisk gjenganger. Vi har sett slike hele veien fra Berlin til Leningrad. Balternes små minnestener og bautaeer med inskripsjoner sto i sterkt kontrast til dette. De sto ofte langt fra gravlunder og tettbebyggelse - langt inne i skogholter eller langs veien der slagene hadde funnet sted, og var først blitt reist etter at Sovjetunionen opphørte. Men med sine lapidariske minneord på de særegne baltiske sprog og velplasserte som de var i historiske omgivelser, var de ikke desto mindre sterkt talende vidnesbyrd til efter-

tiden - også for oss ikke-veteraner og førstegangsbesøkende, som ikke bar på selvopplevede erindringer fra kampene i 1944-45.

Under tilbaketrekningen i 1944-45 var det ikke alltid mulig å begrave de falne på behørig vis. Mange ble gravlagt der de falt og mange ikke i det hele tatt, da det var fienden som beholdt valplassen. Og de soldatgravsteder som var blitt opprettet mens situasjonen ennå tillot det, ble senere valset ned av seierherrene. Arbeidet med å finne dem igjen er vanskelig, men i de aller fleste tilfeller finnes det dokumenter, som gjør det mulig å oppspore gravene. Ved hjelp av dødsmerkene soldatene bar rundt halsen sorterer man benrestene i såkalte «knokkelarkiver», hvor de identifiseres innen de bringes ut til de nyopprettede militære kirkegårder.

Turen hadde mottoet «På gjengrodde stier» og det passet også i bokstavelig forstand. Veteranene kunne fortelle at den gang da kampene raste var det ikke busker og trær i områdene. Var de ikke ryddet vekk av hensyn til skuddfelter, så var de skutt vekk av det tunge skytset. Det flate landskapet må ha virket enda flatere da. Men idag var det atter grønt og - igjengrodd. Uten de mange estniske og lettiske veterankolleger som villig stilte opp, ville vi bare med vanskelighet ha kunnet ta oss frem til eller ha funnet igjen alle stedene.

Nær Elva, en mindre by litt syd for Tartu i sydøst-Estland, var det veterantreff for den estniske Narva-bataljon. Turen var lagt opp slik at vi kunne være der samtidig. Leiren, som tidligere hadde vært treningssted for russiske OL skyttere, lå idyllisk til på en furumo, ikke ulikt mange norske militærmoer. Der fikk vi bl.

a. hilse på onkelen til den kjente, tidligere sovjetiske skiløpersken Jelena Velbe, som hadde deltatt på estnisk side. Alle deltagere (som ikke fotograferte) stilte opp i en tilnærmet åpen firkant: publikum, Narva-Bataljon, Regiment Norge. Den norske gruppen marsjerte på plass, taktfast med sang og norsk flagg i teten. Aldri har vi hørt «Vi vandrer med freidig mot» fremført på den måten. Det seremonielle ble ledet av en prest, som ble tolket til tysk. Til slutt kransnedleggelse ved en ung pike og opplesning på estnisk av en liten gutt. Et ekstra «historisk» preg på det hele satte tre mann fra den estniske hæren - de stilte i bevarte tyske uniformer fra dengang.

I Vaivara, ikke langt fra Narva, hvor Regiment Norge har reist sin egen minnestein over sine falne, hadde gruppen sin egen lille seremoni. Stenen er reist mellom den hårdt omstridte Grenaderhøyden og Kinderheimhøyden, som skiftet eiere flere ganger i løpet av kampene. Det varmet å se, at det allerede før vår ankomst var plantet blomster ved stenen - likeledes ved flamlendernes sten, som stod like ved siden av. Krans- og blomsternedleggelse fulgte - med minneord på norsk, som ble oversatt til tysk av hensyn til de deltagende estere - og det samme ved flamlendernes sten. På en rundtur med bussen etterpå, fikk vi se området fra forskjellige vinkler mens veteranene på en engasjerende måte gjorde rede for hvordan kampene utspant seg for over femti år siden. Av de få severdigheter vi rakk å besøke utenom de militærhistoriske, var nonneklosteret Pühtitsa i Kuremäe (oppført 1891). Der arbeidet ca. 160 nonner og andre tjenestefolk. For

Vår minnestein i Vaivara.
Fra v.: Lage Sogaard.
Bak ham: Kaare Christensen.
Til høyre: Inger Skogstad.

enhver som ikke har sett et ortodoks kirkebygg, var det en opplevelse. Det rent arkitektoniske med alle bygningstekniske og kunstneriske detaljer, var en sak for seg. Hva de med åpenbar stolthet kunne vise frem av alle slags gjenstander i tilknytning til egen historie og virksomhet, ikke mindre imponerende.

Litt om deltagerne i gruppen fortjener også å bli nevnt. De fleste var veteraner fra stridene til lands. Men der var også en Ole B. fra die Kriegsmarine. Han hadde vært nestkommanderende på en minesveiper i Østersjøen og hadde en stri tøm under evakueringen av flyktninger og militære mannskaper fra de baltiske havner. Man regner med at ialt mellom to og tre millioner mennesker ble reddet sjøveien via Østersjøen.

En annen veteran med et merkelig livsløp var «amerikaneren», Kai. Før krigen hadde han vært med i ungdomsfylkingen, men familien hans reiste til USA innen dette landet kom med. Der ble han senere mobilisert, kom med i en avdeling med mange norsktalende og deltok som amerikansk soldat under invasjonen i Normandie. Etter «kaputtet» ble denne avdelingen på grunn av sin norske bakgrunn sendt videre til Norge

Fra minnehøgtideligheten i Vaivara.
Fra venstre: Kaare Christensen. Til høyre: Fanebærer fra den 20. Estlandske divisjon i Vaivara-området.

Røde Kors hjelpekorps

ble nyttet som kamufasje for militante grupper

Norges Røde Kors fikk atskillige svarte flekker da organisasjonen avviste en henstilling fra Det Internasjonale Røde Kors om å stoppe straffeforfølgelsen mot norske frontøstre.

Derved brøt de med grunnleggende lover og bestemmelser som Henri Dunant foreslo, og som ble vedtatt, under verdensorganisasjonens stiftelse i 1863. Her ble fastslått at Røde Kors skulle være en nøytral freds- og hjelpeorganisasjon, hvor en av oppgavene var sanitetshjelp til såvel venn som fiende under krig.

Nå kan FOLK OG

LAND avdekke ennå et forhold som svekker tilliten til Norges Røde Kors. Det gjelder organisasjonens hjelpekorps under okkupasjonen. Minst ett av disse ble nyttet som kamufasje for Milorg og andre militante grupper.

En kjent ungdomsleder i Kristiansand, Leiv Staalesen, var leder for en slik gruppe. Samtidig var han korpsleder i Røde Kors, og ut fra organisasjonens gode omdømme fant han snart ut at hjelpekorpsset kunne være en betryggende kamufasje for våpenvirksomheten. Flere av Leiv Staalesens pålite-

lige venner ble medlemmer der, og i visshet om at ingen tysker ville mistenke nordmenn for misbruk av Røde Korsmerket, kunne våpengruppen trygt utføre sine oppdrag.

Hjelpekorpssets depoter i Kristiansand Spareskillingsbank og på «Katta» (mid-delskolen) ble nyttet som våpenlagre, og da tyskerne kapitulerte hadde Leiv Staalesen og hans gruppe 100 våpen klare til bruk.

Som takk for innsatsen ble han æret og hyldet, - og utnevnt til æresmedlem i «hjelpekorpsset».

SVART OG HVIT

Det som preger hvit godhet er organisasjonen av den. Vi er umåtelige når det gjelder organisert godhet, og dens omfang er proporsjonal med nødens avstand. Mens en individuell godhet mot naboen eller mannen på gaten - en handling ut fra hjertets umiddelbare trang - sjelden merkes, blir alle revet med av organisasjonsbølgen.

De fargete raser ville aldri hverken forstå eller delta i støtteaksjoner eller noen slags organisert godhet overfor et folk på den annen side av jordkloden.

Hadde de forstått det, ville det ha vært den fargete rasen som styrte verden.

Men organisasjonstanken har de aldri forstått, de har aldri forstått hemmeligheten ved massenes forente styrke. Derimot forstår de mer enn vi mennesker under iskalotten den umiddelbare nød og trang som de har rett under øynene. Deres lojalitet og innbyrdes vennskap er ubrytelig, og deres offerglede og vennlighet er som et eneste stort smil.

Veterantur til ...

Forts. fra side 4

for å hjelpe til med avvæpningen av de tyske styrkene der. Men Kai brukte helst tiden til å oppsøke sine gamle venner i NS - i den utstrekning, som han sa, de ennå ikke var sperret inne.

For oss ikkeveteraner var årets Baltikumtur en uvanlig ferieopplevelse, helt anderledes enn en tur til de store turiststentrene på kontinentet. Sammen med historiske personer kom vi til historis-

ke steder, som neppe noensinne - vil inngå i programmet hos noen vanlige reiseselskaper. Vi lærte folk å kjenne, som føler seg knyttet til Norden og som vi - de sproglige forskjeller til tross - lett kunne føle fellesskap med.

Meget fikk vi se og mange vennskapsbånd ble knyttet. Men det er mer å se og oppleve i dette nyåpnede og lite kjente hjørne av Europa. Forhåpentligvis går det flere bussturer til Baltikum i fremtiden - bussturer for spesielt interesserte.

Mennesket og

«masse-mennesket»

Et menneske er, hva det i øyeblikket er.

Er det av ren vanvare kommet med i en transport av fanger, et samfunnets utskudd, så er han i samme øyeblikk et utskudd, og han betraktes som et utskudd av dem som ser transporten gå forbi.

Ja, selv om vår nye justisminister ved en feiltakelse ble arrestert under gateopp-tøyer, ville hun bli lempet inn i «Svarte Maja», på samme ekspedite, usentimentale måte, som den verste av urostifterne.

Taler du den ene dag med statsministeren, hvilket i vår tid ikke er så forferdelig gromt, så vil du likevel straks være en person grata i forværelset. Men blir du neste dag avvist med at «ministeren ikke blir å trefte», vil sekretærens blick ha låst deg inn i byråkratets kjøleskap.

Kort sagt: Et menneske er ikke alltid hva det virkelig er, men slik som mannen i gaten ser deg.

MIENNESKER VI MINNES

DENNE MÅNED

HANS ENGH

Vidkun Quislings livlege 1940/45.-

Senere: Distriktslege i Nord-Norge.

«Jeg presiserer at jeg fortsatt er NS-mann. Jeg understreker også at jeg ikke angrer på det jeg har gjort. Jeg ville ha gjort det samme om igjen.»

Det var distriktslege Hans Eng i Bufjord i Nord-Troms som uttalte dette, da «Vi Menn» intervjuet ham, etter hans 28 års tjeneste i den avsidelige bygden.

Hans Eng meldte seg inn i Nasjonal Samling i oktober 1940.

«Årsakene var mange», forteller han. «Jeg likte ikke den måten vår regjering hadde handlet på før og under krigsutbruddet her hjemme. Likevel, det viktigste av alt var studiet av Quislings program. Det var et program som modnet og klarnet de politiske tankene jeg lenge hadde tumlet med. Derfor ble jeg NS-mann. Quisling var en tenker og en politiker av det helt ypperste format. Hans kunnskaper om militærvesen, politikk, filosofi, historie og matematikk var fenomenale».

På spørsmål om Hans Eng ser på Quisling som martyr, svarer han:

«Det ordet brukes ikke i sådanne sammenhenger. Jeg vet at han var en pioner på sitt område. Jeg vet at hans moralske egenskaper var hevet over enhver form for tvil. Jeg vet at han rett og slett ble myrdet gjennom en rettsak som var en parodi».

Om Eng angret?

«Et absolutt og helt be-

stemt nei. Jeg ville skamme meg dersom jeg hadde handlet annerledes. Det jeg gjorde påførte meg og familien store prøvelser. Likevel ville jeg ha gjort det samme igjen. Uten tvil».

Tross sin holdning ble Hans Eng en kjær og æret lege i Bufjord.

I et område hvor det idag er 3 leger, sto han helt alene om alt.

«Jeg brukte klokken stort sett bare til å telle puls med», sier Eng til ukebladet.

Sjarken var fremkomst-middelet på den tid, og dager og netter reiste han fra sted til sted, stadig opptatt med å kurere Bufjordinger for tuberkulose som var svært utbredt den gang.

Hans Eng hadde opprinnelig bare tenkt å være i Bufjord i noen måneder, og så slå seg ned i utlandet med sin familie. Det ble ikke slik, for, som han sa: «Da ville jo 2600 personer i Kvænangen bli legeløse». Han ble. For godt.

Hans Eng hadde en flott eksamen fra Universitetet i Oslo 1931. Spesialfelt østrogen og binyrehormoner. Under okkupasjonen var han bl.a. Vidkun Quislings livlege.

Han ble arrestert den 9. mai 1945, og satt fengslet flere steder i Oslo før rettsaken mot ham kom opp høsten 1948. Dommen falt 13. desember samme år. Den lød på syv års fengsel, og ett års tap av legelisen for NS-medlemskapet.

Under fengseloppholdet satt han bl.a. i en såkalt dødselle på Akershus festning. Selv hevdet han å ha blitt satt på sultekur, slik også andre politiske fanger ble det.

Min kamp (Mein Kampf) på norsk, bind 1-2, ønskes kjøpt. Tlf. 22 60 63 45 (F. Hoel)

Menneskets ...

Forts. fra side 1

le, slik at resultatet legges frem av Filosofisk Klubb høsten 1948. Det kommer som et sjokk på de fleste. Det ble på forhånd sendt ut et omfattende spørreskjema til samtlige jurister i Oslo. 150 svarte. Blant dem er flere av landets fremste juridiske kapasiteter.

Det brukes uhyre sterke ord av enkelte av dem. «De fleste tiltalte er dømt på forhånd.» «Det finnes ikke noe grunnlag for oppgjøret.» «Straffelovens paragraf 86 er ikke anvendbar på flesteparten av dem som er blitt straffet.» «Rettsoppgjøret er blitt brukt for å avvikle oppladet hat og forbitrelse på en måte som er en skjensel for vårt rettsapparat.» Flere av uttrykkene er ikke vanlig kost blant norske jurister. Men her tar mange av dem bladet fra munnen. «Skandale.» «Svineri.» «Skam.» «Pøbelaktig.» «Rettsoppgjøret dominert av klikkvesen.» Aldri før har jurister i Norge uttalt seg så åpent og uten forbehold.» Så langt Fjortoft og «Oppgjøret...».

Jeg vil her bare trekke frem noen uttalelser fra kjente personlig heter i forbindelse med landssvikoppgjøret.

Advokat Synnøve Stray Fischer, Farsund, behandlet rettsoppgjøret i et innlegg i Aftenposten 04/11/67. Hun deltok i Mil.org., arbeidet med flyktningeruter, og drev forskjellig illegal hjelpevirksomhet under okkupasjonen. Under rettsoppgjøret var hun forsvarer i noen hundre landssviksaker. Hun mener å kjenne rettsoppgjøret til bunns både sett utenfra og innenfra.

«Det har alltid vært min urokkelige mening at rettsoppgjøret fra ende til annen kun var et politisk oppgjør.»

I høyestrettsadvokat K. Kluges bok «Holder vi mål», (Oslo 1947) leser vi på s. 137-38: «Det er et velkjent fenomen fra historien at en statsledelse av og til setter i gang forfølgelse av minoriteter for å avlede oppmerksomheten fra egne feil, og

for å gi folkets misnøye et for ledelsen uskadelig avløp. ... Jo friskere losen går på landssvikene, desto lettere glemmes de synder som er grunnlaget for den hele elendighet.»

Overlege Scharfenberg uttalte i Morgenbladet for 25. okt. 48 bl.a. følgende: «De som hadde det politiske ansvar går fri, mens medlemmer av NS blir straffet og forfulgt. - Hvilken taktikk har det ikke vært å lede folkets raseri i retning av NS.»

Ifølge Aftenposten for 14. mai 95 har Jens Bjørnebo i sin bok «Under en hårdere himmel» bl.a. uttalt dette: «Boken er et angrep på «landssvikoppgjørets totale brudd mellom rettspleie og moral, en livsskade for norsk rettsliv.»

Arkitekt Odd Nansen, som deltok aktivt på flertallets side, uttalte i april 1947: «Og hvem er det som er ivrigst, som er mest fordømmende og som høyest roper: Korfest! Korfest! Svært ofte de hvis innsats var minst og ikke sjelden de hvis eget rulleblad ikke tåler for megen granskning.» Se Morgenbladet for 12. april 57.

Det skal videre nevnes at Benjamin Vogt jr. som også tilhørte flertallet, skrev i Verdens Gang 15. nov. 48: «Det er på sin plass å konstatere at mange av dem som blåser høyest på basun, når det gjelder gjengjeldelse, ofte hørte til dem som først stakk pipen i sekk overfor de tyske krav.»

Norges store lovmann professor Jon Skeie reagerer voldsomt mot det som skjedde i året 1945. «Vi har aldri i vår historie hatt en sådan rettsløshet.» konkluderer han med i skriftet Landssvik, som vakte stor oppsikt da det kom ut høsten 1945 på Olav Norlis Forlag.

Kaster vi et blikk på Europa i vårt århundrede, er det ikke minst kriger og ufred som har forrådt menneskene, skapt store lidelser og store materielle verdier har gått tapt.

I sin bok skriver Kjell Fjortoft at det «innenfor Hjemmefronten var sterkt delte meninger om både

sabotasjehandlinger og likvideringer helt frem til mars 1944. Samtidig var regjeringen Nygaardsvolds offisielle linje helt klar. Statsministeren advarte i en tale 6. sept. 1942 over sendingene fra BBC det norske folk mot aksjoner overfor tyskerne for ikke å gi okkupasjonsmakten påskudd til repesalier.»

Hadde denne linje blitt fulgt, hadde mange liv blitt spart og store lidelser forhindret.

I et innlegg i Farmand for 11. april 1970 fremgår det at befolkningen i Norge hadde sultet ihjel, hvis det ikke var blitt tilført landet over 700.000 tonn korn og et par hundretusen tonn sukker ved harde forhandlinger mellom Quisling-regjeringen og okkupasjonsmakten.

Advokat og polarforsker Gustav Smedal skriver i sin bok «Patriotisme og landssvik» følgende: «I dag (under okkupasjonen) søker vi å redde for Norge det som er mulig å redde. Vår omsorg gjelder selvsagt først og fremst rikets territoriale integritet og uavhengighet.»

En sak som kan trekkes inn her er at norsk NS-ideologi ikke var identisk med det tyske begrepet «nazisme». Medlemmene var heller ikke medskyldige i hendelser i Tyskland, som de færreste hadde hørt om. Jøsingene var vel heller ikke medskyldige i Stalins redselsgjeringer, som alle hadde hørt om? Og skal alle kristne gjøres ansvarlig for kirkens heksebål og inkvisisjon?

Hendelser under den tyske okkupasjon og det såkalte rettsoppgjøret etter krigen er her belyst i korte trekk om enn noe springende.

Det er de som mener at man nu bør sette en strek, en slutt når det gjelder historien om landssvikoppgjøret. Intet ville være bedre, men da må bl.a. også våre historiebøker som benyttes i skolen gi et sant bilde av denne vår nyere historie.

En av Den norske kriminalistforenings publikasjoner er viet rettsoppgjørets kriminalpolitiske og sosiale problemer. (1947). På side 22 finner vi et avsnitt fra «Full-

byrdelsen av frihetsstraffen» av ekspedisjonssjef Kyhn Gløersen som er retningsgivende:

«Det neste spørsmål blir da hvordan fangebehandlingen bør være i den situasjon vi nå er oppe i. De fanger som er dømt for landssvik har alle forbrutt seg mot vår lovgivning, og deres forbrytelse er av den art som straffeloven regner blant de groveste. For så vidt er det ingen grunn til å stille dem i noen annen klasse enn andre forbrytere.»

Som en kontrast til ekspedisjonssjefens utredning peker jeg på en redaksjonell artikkel i Vårt Land 19. aug. 48. Her sies det: «Det fins mange til dels vel utrustede og begavede mennesker med en individuell høy moralsk standard blandt de tidligere NS-medlemmer.»

Jeg vil trekke denne konklusjon:

Respekt for andres meninger og handlinger i forbindelse med den annen verdenskrig bør resultere i en forsoning mellom partene i vårt Norge. Det sees her bort fra rent kriminelle handlinger. Forsoning kommer imidlertid ikke i stedet for rettferdighet. Rettferdighet er en forutsetning for forsoning. ●

Avskrift av ...

Forts. fra side 2

midler under sjøkyndig ledelse i nødvendig omfang for militærtransporter.

§ 7. Den demobilisering som allerede er innledet av den norske overkommando gjøres også gjeldende for de norske tropper i Finnmark. Bestemmelsen om å legge ned og avlevere våpen og utstyr, o.s.v. gjelder i samme utstrekning for dem. Unntatt er to bataljoner og et batteri ved grensen i Øst-Finnmark. Inntil grensevaktens endelig ordnet skal disse som hittil har vaktet under befaling av fylkesmannen i Finnmark, under navn av henholdsvis Grensevaktpolitibataljon og Grensevaktpolitibatteri.

§ 8. Den norske overkommando gir de ansvarlige

myndigheter ordre til å imøtekomme de krav som den tyske krigsmakt måtte stille m.h.t. los-, sjømerke- eller fyrvesenet samt m.h.t. værvarsling for å beskytte Norge og å sikre skips- og luftfarten.

§ 9. Denne avtale trer i kraft øyeblikkelig. Den tyske sambandsoffiser ved den norske overkommando har fullmakt til å ordne detaljspørsmål i forbindelse med avtalen. Avtalen er utferdiget i fem tyske og fem norske eksemplarer. I tvisttilfelle legges den tyske tekst til grunn.

For den tyske overkommando
Buschenhagen
(sign.)
Oberst
i Generalstabens

For den norske overkommando
R. Roscher
Nielsen
(sign.)
Oberstløytnant
i Generalstabens

Bigamist?

Forfatteren Chris Lee utga etter okkupasjonen en bok: «Deres tapre lille land», som handlet om norske sodaters tjeneste i Skottland. Det er blodig satire, hvorfra vi henter dette replikkskifte med henblikk på biskop Berggravs skilsmisellov.

1) - Oh, really..... du beskylder Peter for å være bigamist nå?

- Bigamist? Hvem snakker om bigami, Pricilla? Naturligvis er han skilt fra konen sin i Norge. Men *hun* venter på ham. Fordi hun ikke *vet* at han er skilt.

- Now listen Chris..... hvordan kan hun være skilt uten å vite det?

- Takket være en ny og forenklet skilsmisseanordning, som vi i centraladministrasjonen herover har fått drevet igjennom. -. The dirty old man.-

2) - Jeg skal gifte meg med henne.

- Gifte deg? Jeg trodde du var gift og hadde 3 unger i Holmestrand?

- Snakk ikke så høyt, jou old banana. Du får ikke glemme at vi er i krig.

Kirkedepartementet har forøvrig nettopp sendt ut skjemaer til utfylling for dem som er gift i Norge, og som ønsker å skille seg..... ●

Stortingspresidenten avviste debatt om grunnlovsbrudd

«Ekstraåret» banket igjennom av Hambro i 1940

FOLK OG LAND har plukket frem Stortingstidende fra 17. januar 1940, hvor vi finner referert innlegget fra Samfundspartiets Stortingsrepresentant, Sig. Jacobsen, der han kommer frem med sin kraftige protest mot at Stortinget krenker grunnloven ved sitt vedtak om ytterligere ett års funksjonstid.

Sig. Jacobsen: Jeg har bedt om ordet for å uttale min beklagelse over at meningsytringene om hvorvidt det sittende storting har rett til å fungere i det fjerde året - på tross av all fortolkning vedkommende Grunnlovens paragraf 54 og 71 - for alle tider har skapt en uklarhet og usikkerhet som er nasjonalforsamlingen til liten ære.

Når det gjelder grunnlovsforslaget om 4-årige storting, var den juridiske fortolkning som konkluderte med at det ikke var grunnlovmessig rett at det sittende storting skulle fungere ut over de 3 år som dette storting faktisk var valgt på, minst likeså holdbar som den fortolkning som gikk ut på at det sittende storting kunne fungere i 4 år, dvs. et ekstra år.

Man kan ikke dekke over den ting at der på dette område er skapt en rettsusikkerhet som ikke er av det gode. Og likeledes - og i enda større monn - gjelder det Grunnlovens ånd, den demokratiske side av loven, som i praksis betyr selvbeherskelse og lovlydighet, ikke minst hos de ledende og lovgivende. Her kan man altså med stor tvil spørre: Har nå dette storting i virkeligheten velgernes mandat eller fullmakt og dermed den tillit som kreves av nasjonalforsamlingens lovgivende myndighet?

Jeg har ment og mener fremdeles at dette tillitsgrunnlag er blitt svekket ved at Stortinget er samlet uten at nytt valg har vært holdt. Den faglige eller juridiske fortolkning i denne sak har

for oss legfolk klart og tydelig gitt det inntrykk at såvel den juridiske som den moralske side av Grunnloven, dvs. både dens ånd og dens bokstav, er tilsidesatt i og med at Stortinget brukte makten ved sin flertallsbeslutning. Og ved at Stortinget har forsert og tvunget det fjerde år igjennom, kan jeg ikke se annet enn at der er skapt uklarhet og usikkerhet i rettsbevisstheten både hos lærde og legfolk.

Jeg har derfor vært i sterk tvil om jeg skulle bøye meg for dette opplagte maktmisbruk fra Stortingets side. Jeg har hatt mine sterke tvil om hvorvidt jeg skulle møte til det storting som egenmektig forlenger sin egen funksjonstid, og som selv fornyer det mandat som utelukkende velgerne, folket, suverent er herre over. Når jeg ikke unnlater å møte, er det delvis for at jeg fra denne talerstol skal få anledning til, også i dette etter min oppfatning ulovlige storting, å protestere mot den maktens og diktaturets tidsånd, som nå behersker hele verden, og som det norske storting av året 1940 er et utslag av. Jeg bøyer meg altså for overmakten på dette område, under samme forhold som de norske velgere er nødt til å gjøre det. Mange av mine velgere har gitt meg i oppdrag å møte opp i Stortingets ekstra år for å protestere mot at Stortinget krenker Grunnloven.

Til slutt vil jeg nevne en ting til. Under henvisning til finansministerens redegjørelse og de budsjettmessige vanskeligheter som vi allerede har, og som vi i enda større grad vil få, går jeg ut fra at det vel er praktisk politikk å spare mest mulig for statskassen. Her bys da faktisk en anledning for

BOKTJENESTEN

Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo. Telefonbest.: 22 56 10 34

..... eks. Vidkun Quisling: Russland og Vi (Innbundet) .	kr. 285,-
..... eks. Vidkun Quisling: Russland og Vi (Heftet)	kr. 150,-
..... eks. Odd Melsom: På nasjonal uriaspost	kr. 50,-
..... eks. Knut Steenstrup: Dilemma	kr. 50,-
..... eks. Arne Tellefsen: Når forsvaret forfaller	kr. 25,-
..... eks. Sundra Sand: Hva er Kristen Samling?	kr. 5,-
..... eks. Sundra Sand: Noen enindringer fra tiden omkring Vidkun Quislings siste dager	kr. 5,-
..... eks. Roald A. Nielsen: "Solbris Ohoil"	kr. 50,-
..... eks. Anna Kientopf: Det fredsfiendtlige trauma	kr. 50,-
..... eks. Hans Gervik: Refleksjoner etter 50 år	kr. 50,-
..... eks. Tom B. Jensen: Bibliografi over Nasjonal Samlings periodiske skrifter 1933-1945	kr. 50,-

Legg til kr. 20,- for forsendelser ved forskuddsbetaling til:

Postgiro 0807-5.15.02.89. Bankgiro 6063.05.00926 eller ved sjekk i kontanter eller frimerker. (Ellers porto og oppkravsgebyr.)

I alt bestilles for kr. .... som betales slik:

Navn: .....

Adresse: .....

Postnr.: ..... Sted: .....

Norsk musikk forbudt?

I "Dagsavisen Arbeiderbladet", mandag 8. september, finner jeg et intervju med Gustavo Pollastro, som fikk ideen til høstens huskonserter i Oslo.

Intervjueren spør: "Hvordan fikk du ideen"?

Gustavo Pollastri svarer: "Jeg spiller selv gitar og jobber også som musiker. Og så leste jeg om huskonserter som ble arrangert i Norge under okkupasjonstiden. Der spilte man gjerne norsk musikk som ellers var forbudt, og det skapte et viktig samhold".

Jeg er selv musiker, og kan innestå for at det ikke var noe forbud mot norsk musikk under okkupasjonen. Det er en latterlig påstand.

I Bergen hvor jeg er bosatt, var jeg en fast tilhører til musikksekskapet Harmoniens konserter under okkupasjonen, hvor jeg hentykt lyttet til Griegs og andre folkekjære komponisters vakre, norske toner.

Orkesteret besto av samme besetning som i fredens dager, og jeg kan forsikre at ingen av musikerne ble tvunget til å spille.

Fulle hus i Konsertpaleet? Ja, da, - og en stor del av publikum var sogar iført bunad, som ifølge pressen og NRK-innslag også var forbudt under okkupasjonen.

Finnes det ingen historikere som vil gå til verks mot slike usannheter?

Musiker, Fana.

FRONTKJEMPERBREV SØKES

I forbindelse med min undersøkelse av frontkjempernes posttjeneste (se Folk og Land nr. 1/2-95) er jeg interessert i å kjøpe brev fra norske frivillige. Det er konvoluttene (ikke innholdet) med stempler fra militærenhetene som er av interesse. Evt. beskrivelse eller fotokopier, gjerne med prisantydning, bes sendt til

Advokat Karl U. Sanne
"Jouknershaff"
L-7481 Tuntange
Luxembourg
Telefon: 352-63 519

stortingsrepresentantene til å foregå med et godt eksempel derved at de ikke mottar godtgjørelse for denne sesjon. Man kan jo henvise til at der ble innspart pengebeholdning, idet de med valgagitationen forbundne utgifter ikke kom til anvendelse i det ordinære valgår, 1939. Jeg formoder at disse pengesummer er tilstrekkelige, slik at de respektive partier selv kan godtgjøre sine representanter. Og representanten kan, iallfall delvis, berolige seg med at om de ikke er valgt for det fjerde året, så er de heller ikke betalt av statskassen. Jeg vil ikke fremsette forslag her-

om, men om et slikt forslag ble fremsatt, at Stortingets representanter ikke blir utbetalt godtgjørelse av statskassen for året 1940, ville jeg stemme for det.

Presidenten: Det 89de ordentlige Storting er lovlig konstituert og lovlig åpnet. Presidenten kan ikke tillsi noen debatt om dette spørsmål nå, men presidenten kan heller ikke avskjære den enkelte representant adgangen til å gi uttrykk for den forvirring herom som råder i hans sinn.

Møtet hevet kl. 11.10.
(Fra Stortingstidende 17. januar 1940)

Valgets k(a)valer

En visitt til Bondevik og hans rytteri

Som det fremgår av «fiffigheten» i overskriften er det ikke meget som skal til før store forandringer inntreffer, men kanskje er den lille a'en i dette tilfellet ikke så betydningsfull og forvirrende alikevel. Hvorfor så i det hele tatt? Kvaler vet vi da ganske godt hva er. Det rir jo særlig det ansvarsfulle og rettenkende menneske allerede fra første klask på stummen. Da skriker vi til og viser samarbeidsvilje: Her er det liv!

Men hvordan er det med kavaleren? Han kjenner vi jo også: Den høflige herren, den omsorgsfulle ledsager, tidligere av edel byrd, nå - heldigvis - å finne også i den «gemene hop»; eller kanskje særlig der.

Ja vel, men egentlig betyr dette franske ordet en rytter og/eller hestepasser (fra Latin). På spansk *caballista*, hestekjenner, god rytter, etter *caballo*, hest, og ikke å forglemme *caballito* som ikke bare betyr liten hest, men også kjepphest. Og da

Av Hakon Warendorph

ser vi den aktuelle sammenhengen. (Sic.) Etter valgets kvaler følger nye ryttere. Svært ofte har slike cabaleros svinget seg i sadelen på sine små caballitos, kjepphester. Nettopp frykten for dette fører til valgets kval, men også til den spenning vi møter de stolte kavalerer (av begge kjønn) med.

Et av de løfter den nye regjeringen har gitt både før og etter tiltredelsen, er å legge større vekt på positive holdninger og dermed, må vi tro, på de forhold som kan medvirke til det. Da kommer man nådeløst krevende og alvorlig inn på verdinormer. Ole Brumms ønsker om å kunne si ja takk til alt, politimester Bastians uutslettelig tro på at alle uten videre er snille og gjør så godt de kan og «nasjonal-sangen» om at alle er aldeles like inni (på tross av at i forhold til det indre er nok det ytre likt som en kloning), er formuleringer som nok

dessverre må «evalueres kraftig.

Jeg håper at våre nye ledere vil gå til sine oppgaver med tro på at menneskenes forskjellighet både i evner og behov er forutsetningen for vår eksistens. Det er også grunnlaget for vårt likeverd. Vilje til sannhet og oppriktighet er også en forutsetning for våre nye ryttere i samarbeidet med oss, hestene, som bærer dem.

Når den avgåtte finansminister, Stoltenberg, og A.P.s parlamentariske leder, Thoresen, så iherdig støtter Jylland i forsvaret av oljefondets ukrenkelighet så er det et klart prov på dårlig forhold mellom hest og rytter. Når velutdannede, velsituerede pamper argumenterer med at deres pensjoner i en mer eller mindre fjern fremtid må sikres fremfor dagens synbare behov i helse, omsorg og skole, ja, da er det ikke rart om hestene steiler. Vi har trodd at det er det faste trekk i lønningen som skal sikre pensjonen, og at en god forvaltning av disse midler skulle bidra til dette. Kanskje til og med en alderdom med eget rom og mulighet for å se dagsrevyen etc. fra godstolen om kvelden.

Vi som etter hvert er blitt gamle, slunkne og vektløse i politisk sammenheng har håpet og mange også trodd slikt. Vi er ikke uvante med nøysomhet, ikke med fellesfølelse heller - og slett ikke med ansvar for oss selv. Nå håper undertegnede at våre nye ryttere og beridersker kan gjøre de aktive og kommende slekter bevisst at disse egenskaper er verd å innprente, er sikre, stødige ret-

En skam for norsk presse

Mange av oss minnes injurienesaken Løberg-Hans S. Jacobsen i 1969. Pressens referenter var tallrike, og de behøvde ikke anstrenge seg synderlig for å la blyanten finne sine små stier, eller kanskje rettene sagt: brede veier.

De lyttet med begge ører til motstandsmannen Løberg, men lukket dem for NS-mannen Jacobsen, - og referatene var forøvrig stort sett ferdige på forhånd.

Dette ble for meget selv for Løbergs juridiske rådgiver, Annæus Schødt, ja, selv for Løberg selv, som hatet Jacobsen innerlig. Løberg følte faktisk at en så lettkjøpt seier nær sagt var forsmedelig, og lot falle ord om at han ikke fant motparten behandlet fair av pressen.

Annæus Schødt ga ord for sin indignasjon overfor pressen i anledning denne taushet fra pressens side - den taushet som var så velkjent fra prosessene i årene 1945-48. Men nå var siden den gang gått 25 år, så man skulle tro at pressen hadde funnet tilbake til den rette objektive form.

Heller ikke idag - over 50 år etter kapitulasjonen - er det skjedd.

Fortsatt bringer massemedia artikler og nyheter om oss i sterk forvridt form, eller at rett og sannhet underslås. Forvrøvlede «meninger» får triumfere over forståelse og etterrettelighet.

Vi har idag et hederligere rettsvesen enn presse. Før pressens folk fikk ordnede pensjons- og organisasjonsforhold, og før avisene fikk tilskudd, var journalistene mer markerte personligheter, som kjempet for sin avis. De gikk begeistret inn for sitt arbeide, uten fast arbeidstid, ofte uten å få gasjen rettmessig utbetalt, uten pensjon i sikte. De var mer sannhetskjærlige og levde for og med avisen hele døgnet. De følte et kall og var stolte over sitt yrke. Ja, de kunne sette sin stilling på spill, og om noe gikk galt kunne arbeidsløshet og nød stå for døren.

Idag behøver ikke en journalist noen av disse egenskaper. De «tuter med ulvene» og er trygge. Både pressens folk, og dens styrer og aksjonærer, er trygge. De kan alle gjespe og gå til ro.

av disse og uklok politikk å gjengelig nødvendige hvis frata så mange det godet et vi ønsker oss et godt sam-

slikt fellesskap er. Kanskje kan kvalene (og trenger gjennom språkbarriere ved neste korsveie) da bli mindre, og kavalerene andre kulturer som blir deler fortsette rideturen på villige av vårt fellesskap om dette. caballos.

Det er en dårlig behandling

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie

Kontortid: Mandag, tirsdag og onsdag kl. 11-15.
Telefon: 22 56 10 34. Telefax: 22 56 27 75.

Adresse: POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO

Proletariatet og parvenyen

Vår tids sosiale revolusjon har funnet sted over et lengere tidsrum, slik at man helt feilaktig kaller det en utvikling. Man forbinder ellers ordet revolusjon med skifte av statsoverhode, med noen døgners massehysteri, en del skudd og barbari. Her i landet har revolusjonen foregått fast og sikkert i de to desennier, før og under krigen. Før krigen het det Proletariatets diktatur, nu har vi fått Demokratiets diktatur, som er uendelig mye farligere. Fordi den som et virus finner de ofte usynlige veier

til de kraftigste angrep på en organisme. Slik er skolene underminert, sproget ødelagt og lappet sammen, slik at alle de gale ordene blir opphøyd til å være rette. Alt nivelleres ned for at folket ikke skal minnes et ord som KULTUR.

De staselige bygg rives eller de blir boliger for åndssvake og rusmisbrukere, som en slags hånende ironi over en fortid man helst vil glemme.

En parveny i livet vil alltid fortsatt være en parveny i sitt sinn.